

scoalacool.ro

O LUME BIPOLARĂ. RĂZBOIUL RECE (1947-1991)

Împărțirea lumii

Sfârșitul celui de-al Doilea Război Mondial nu a condus spre o pace durabilă, conflictul a continuat sub o altă formă, prin confruntarea dintre marile puteri S.U.A. și U.R.S.S., **Războiul Rece**.

O sintagmă folosită pentru a desemna linia de demarcație în Europa dintre Vest și Est, din perioada Războiului Rece, a fost cea de „*cortină de fier*”, termen intrat în uz curent ca urmare a discursului susținut de Winston Churchill în data de 5 martie 1946, la Universitatea din Fulton, S.U.A.

Războiul Rece s-a manifestat pe mai multe niveluri:

- a. La nivel ideologico-politic: confruntare între democrațiile liberale și regimurile comuniste;
- b. La nivel economic: confruntare între capitalism și socialism, economia de piață și cea dirijistă;
- c. La nivel politico-militar: confruntare între N.A.T.O. (Organizația Tratatului Atlanticului de Nord) și O.T.V. (Organizația Tratatului de la Varșovia).

Războiul Rece și ordinea celor trei lumi (1947-1991)

■ Statele democratice (Prima lume)

■ Statele comuniste (Lumea a doua)

■ Statele neutre/nealiniat (Lumea a treia)

„(...) De la Stettin în Marea Baltică la Trieste în Marea Adriatică, o cortină de fier a coborât pe continent. În spatele acestei linii se află toate capitalele vechilor state din Europa Centrală și de Est. Varșovia, Berlin, Praga, Viena, Budapesta, Belgrad, București și Sofia, toate aceste orașe celebre și populațiile din jurul lor se află în ceea ce trebuie să numesc sfera sovietică și toate sunt supuse într-o formă sau alta, nu numai influenței sovietice dar la o măsură de control foarte mare și, în multe cazuri, din ce în ce mai mare, de la Moscova. Numai Atena - Grecia cu gloriile sale nemuritoare - este liberă să își decidă viitorul la alegeri sub observația britanică, americană și franceză. Guvernul polonez rus dominant a fost încurajat să facă o incursiune enormă și nedreaptă asupra Germaniei și acum au loc expulzări în masă a milioane de germani la o scară gravă și nedescoperită. (...)

Siguranța lumii necesită o nouă unitate în Europa, din care nici o națiune nu ar trebui să fie exclusă permanent. Din certurile dintre puternicele rase părintești din Europa au apărut războaiele mondiale la care am fost martori sau care au avut loc în vremuri anterioare. (...) Cu siguranță ar trebui să lucrăm cu un scop conștient pentru o mare pacificare a Europei, în structura Națiunilor Unite și în conformitate cu Carta sa. Cred că este o cauză deschisă a politicii de foarte mare importanță.”

(Winston Churchill, *Discursul de la Fulton*)

Oceanul Arctic

Oceanul Atlantic

Oceanul Pacific

Oceanul Pacific

Oceanul Atlantic

Oceanul Indian

- N.A.T.O.
- Aliți S.U.A.
- Tratatul de la Varșovia
- State socialiste alinate cu U.R.S.S.
- Aliți U.R.S.S.
- State nealinate
- Gherile comuniste
- Gherile anticomuniste

Democrație vs. comunism (1947-1991)

Strategii politico-militare

I. S.U.A.:

- a. Telegrama Lungă (Doctrina Kennan): conform diplomatului american George F. Kennan ar fi fost necesară intervenția militară pentru a bloca orice agresiune comunistă la nivel global și accelerarea cursei înarmărilor nucleare;
- b. Doctrina Truman: președintele american Harry S. Truman (1947-1953) a acordat sprijin militar, politic și economic Greciei și Turciei, pentru a bloca flota sovietică în Marea Neagră;
- c. Planul Marshall („*exportul de prosperitate*”): S.U.A. au acordat sprijin financiar și economic Europei Occidentale pentru a contracara propaganda și influența comunistă;
- d. Nivelul M.A.D. (Doctrina Distrugerii Reciproce Asigurate): cursa înarmărilor a fost dusă până la nivelul la care ar fi putut să distrugă planeta ⇒ inutilitatea folosirii armelor nucleare.

II. U.R.S.S.:

- a. Telegrama Novikov: conform diplomatului sovietic Nikolai V. Novikov S.U.A. ar fi dorit să obțină dominația globală, fapt posibil doar după declanșarea unui război mondial și distrugerea U.R.S.S.;
- b. Ofensiva militară permanentă, oriunde în lume, cu scopul de a contracara extinderea influenței S.U.A.: Coreea de Sud, Vietnamul de Sud, Cuba, Cambodgia, Etiopia, Afghanistan și Angola;
- c. „*Exportul de revoluție*”: conform lui Iosif V. Stalin, prin propagandă, sprijin financiar și militar acordat partidelor comuniste se puteau declanșa revoluții locale pentru a se prelua controlul politic;
- d. Război nuclear total.

George F. Kennan

Harry S. Truman

George C. Marshall

Conform diplomatului american George F. Kennan, a avea de-a face cu sovieticii a fost, fără îndoială, „*cea mai grea sarcină a diplomației noastre și, probabil, cea mai mare cu care va trebui să se confrunte vreodată*”.

Potrivit lui Kennan U.R.S.S. nu a putut percepe posibilitatea coexistenței pașnice cu lumea occidentală, capitalismul fiind considerat o amenințare pentru idealurile socialiste, însă conflictul nu a fost niciodată considerat o opțiune pentru propagarea cauzei sovietice.

Kennan a susținut că U.R.S.S. ar fi sensibilă la forță și că soldații sovietici ar fi mai slab pregătiți, comparativ cu unitățile din statele occidentale.

Nikolai V. Novikov

Iosif V. Stalin

Novikov a declarat că S.U.A. se luptă pentru „*supremația mondială*” și că americanii se vor „*infiltra*” în statele Europei devastate de Al Doilea Război Mondial cu oferte de ajutor pentru reconstrucție.

Această strategie, potrivit lui Novikov, s-ar fi potrivit cu planurile S.U.A. de dominare a lumii. Conform diplomatului sovietic, mai multe dovezi au fost depistate în marea forță militară americană menținută pe timp de pace și în stabilirea bazelor S.U.A. în puncte strategice la nivel global. Novikov a atribuit noua politică dură a S.U.A. față de U.R.S.S. președintelui Harry S. Truman.

Diplomatul și-a încheiat telegrama cu prezicerea conform căreia S.U.A. ar fi plănuit un Al Treilea Război Mondial împotriva U.R.S.S.

Crizele Războiului Rece

- a. Războiul arabo-israelian (15 mai 1948-20 iulie 1949): conflictul a izbucnit ca urmare a proclamării statului Israel (14 mai 1948). Cinci state arabe (Egiptul, Irakul, Iordania, Libanul și Siria) au atacat teritoriul cedat statului Israel ⇒ evreii au înfrânt coaliția națiunilor arabe;
- b. Blocada Berlinului (24 iunie 1948-11 mai 1949): U.R.S.S. a blocat accesul rutier și feroviar către Berlinul de Vest timp de un an ⇒ eșecul blocadei, ca urmare a *Operațiunii Vittles* (ajutoarele americane, britanice și franceze au fost trimise în Berlinul de Vest pe calea aerului);
- c. Războiul din Coreea (25 iunie 1950-27 iulie 1953): conflict între Nordul comunist (sprijinit de U.R.S.S. și China) și Sudul capitalist (sprijinit de S.U.A.) ⇒ semnarea armistițiului;

Forțele israeliene atacă armata egipteană (Israel, 1948)

Blocada Berlinului
(1948-1949)

Locuitorii din Berlinul de Vest așteaptă parașutarea proviziilor de către forțele aeriene americane (1948)

Războiul din
Coreea (1950-1953)

Scene din Războiul din Coreea (1950-1953)

Crizele Războiului Rece

d. Criza Canalului Suez (29 octombrie-7 noiembrie 1956): război declanșat ca urmare directă a hotărârii conducătorului Egiptului, Gamal Abdel Nasser (1956-1970), de a naționaliza Canalul Suez (26 iulie 1956), proprietate franco-britanică aflată sub control egiptean și respingerea ofertei americano-britanice de a construi barajul de la Aswan de pe fluviul Nil ⇒ înfrângerea armatei egiptene de către forțele franco-britanico-israeliene și intervenția diplomatică a U.R.S.S. (a dat un ultimatum de retragere imediată a trupelor străine de pe teritoriul egiptean) și S.U.A. (i-a obligat pe britanici, francezi și israelieni să se retragă din Egipt) pentru a dezamorsa conflictul;

e. Criza Berlinului (4 iunie-9 noiembrie 1961): o barieră între Berlinul de Vest și Germania de Est, cu scopul de a stopa consecințele scurgerii de forță de muncă și pierderilor economice asociate cu migrația zilnică a unui mare număr de profesioniști și lucrători calificați între Est și Vest;

Gamal Abdel Nasser

**Atacul instalațiilor petroliere din zona Canalului Suez de către aviația britanică
(Egipt, 1956)**

Muncitori din R.D.G. construiesc Zidul Berlinului (1961)

Crizele Războiului Rece

f. Criza rachetelor din Cuba (16-29 octombrie 1962): încercarea U.R.S.S. de a instala rachete balistice nucleare cu rază medie în Cuba condusă de Fidel Castro (1959-2011) a dus la încordarea relațiilor dintre Est și Vest ⇒ retragerea rachetelor sovietice din Cuba, a celor americane din Turcia și crearea unei linii telefonice directe („*linia roșie*”) între Moscova și Washington D.C. pentru a evita războiul.

g. Al Doilea Război din Indochina - Războiul din Vietnam (1 noiembrie 1955-30 aprilie 1975): conflict între Nordul comunist, condus de Ho Și Min (1951-1969) - sprijinit de U.R.S.S. și China, și Sudul capitalist, condus de Ngo Dinh Diem (1955-1963) - sprijinit de S.U.A. ⇒ implicarea militară a S.U.A. în conflict (5 august 1964-30 aprilie 1975), înfrângerea acesteia (unul dintre marile eșecuri ale politicii externe americane) și reunificarea Vietnamului sub conducerea comunistă;

h. Războiul de Șase Zile (5-10 iunie 1967): Israelul a atacat alianța statelor arabe (Egipt, Iordania și Siria) ⇒ statul evreu a ocupat Fâșia Gaza, Peninsula Sinai, Platoul Golan și Cisiordania;

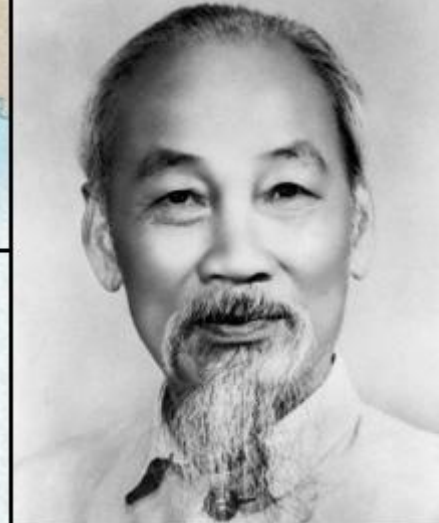

Raza de acțiune a rachetelor nucleare instalate de U.R.S.S. în Cuba (1962)

Fidel Castro

Războiul din Vietnam (1964-1975)

Ho Și Min

Ngo Dinh Diem

Soldați S.U.A. implicați în Războiul din Vietnam (1968)

Războiul de Șase Zile (1967)

■ Teritoriu ocupat de Israel
---- Linia de încetare a focului

Soldați israelieni pregătiți de război (1967)

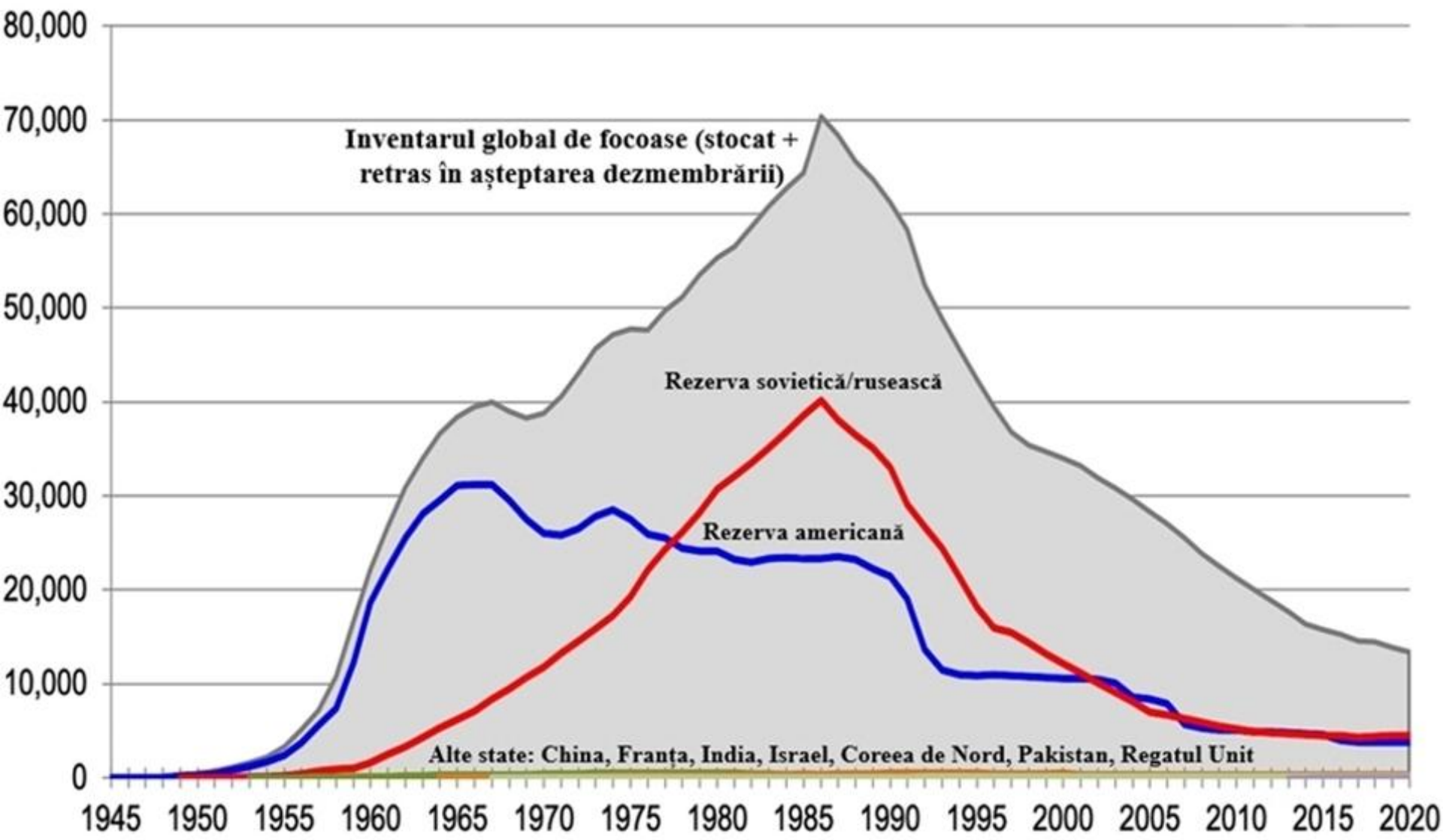
Crizele Războiului Rece

- i. Semnarea acordurilor privind *S.A.L.T. - Strategic Armament Limitation Talks* (din limba engleză: „*Tratative asupra Reducerii Armamentelor Strategice*”) - 1969-1979: limitarea, și, mai apoi, reducerea armamentului nuclear strategic deținut de S.U.A. și U.R.S.S.;
- j. Războiul de Iom Kipur (6-25 octombrie 1973): o coaliție de națiuni arabe condusă de Egipt și Siria a atacat Israelul ⇒ victoria statului evreu și intervenția O.N.U., care a mediat încheierea conflictului;
- k. Acordurile de la Helsinki (30 iulie-1 august 1975): tentativă de îmbunătățire a relațiilor dintre statele europene din blocul comunist și Occident ⇒ statele comuniste și-au luat angajamentul de a respecta drepturile Omului, iar Occidentul a recunoscut statele din lagărul socialist;
- l. Războiul din Afghanistan (27 decembrie 1979-5 februarie 1989): U.R.S.S. a invadat Afghanistanul, S.U.A. a acordat sprijin militar milițiilor islamice (mujahedini) ⇒ înfrângere militară pentru U.R.S.S., unul dintre marile eșecuri ale politicii externe sovietice;

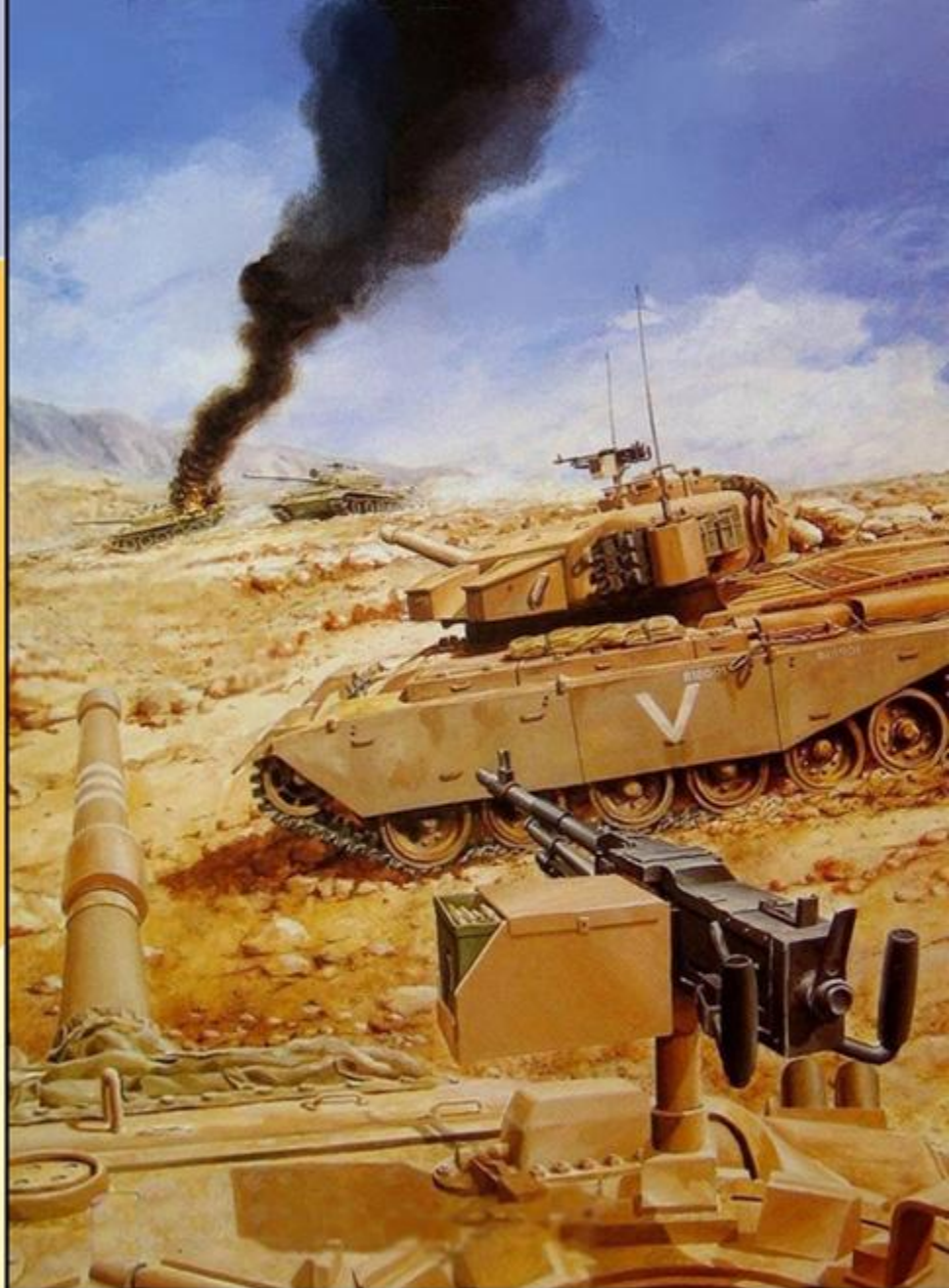
Președintele S.U.A. James Earl Carter Jr. și premierul U.R.S.S. Leonid Ilici Brejnev semnează la Viena acordul S.A.L.T. II (Austria, 1979)

Evoluția inventarului global estimat de focoase nucleare (1945-2020)

Războiul de Iom Kipur (1973)

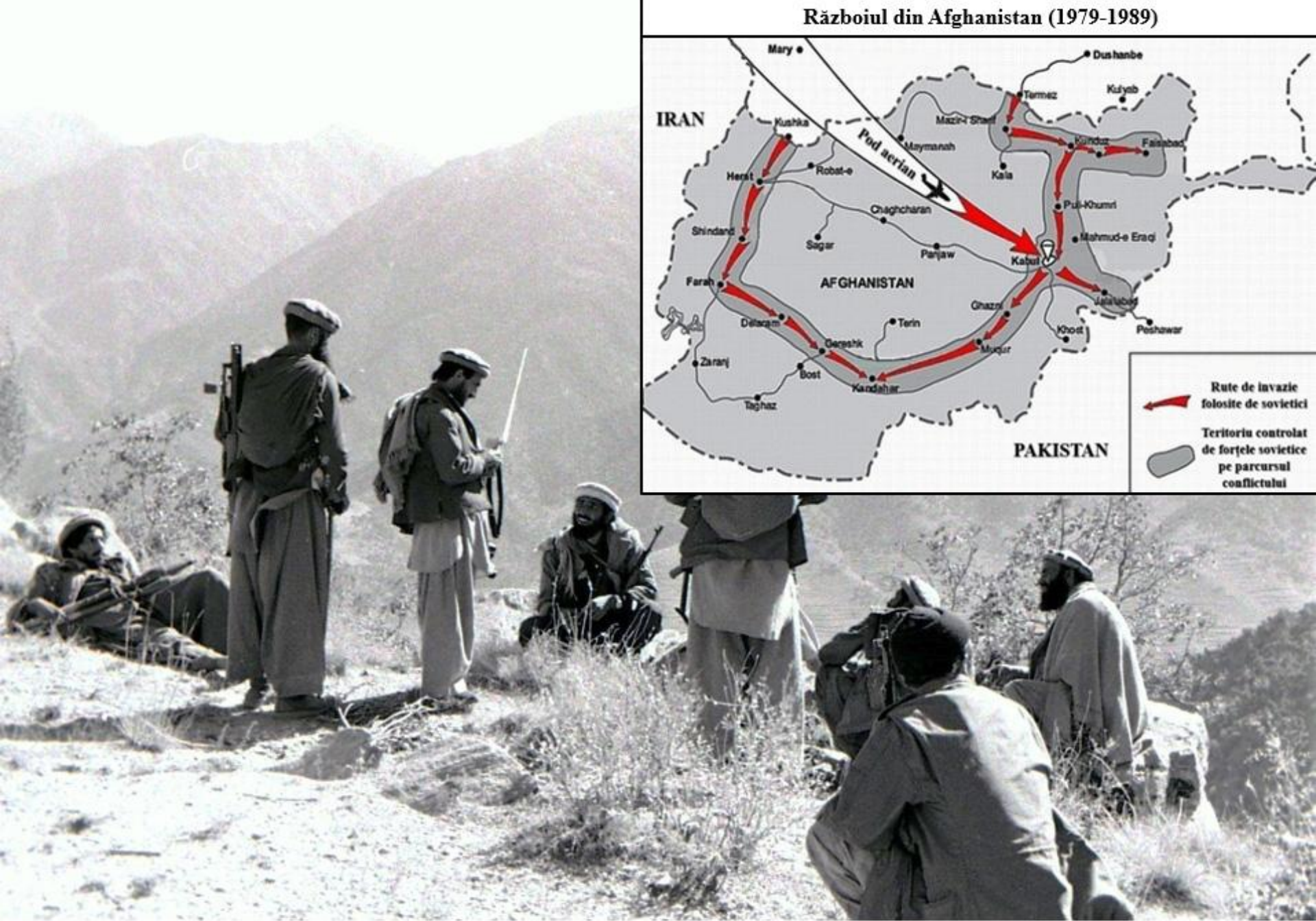
Teritoriul controlat de statul Israel

Armata israeliană distruge mai multe tancuri inamice (1973)

Delegația U.R.S.S., condusă de Leonid Ilici Brejnev, prezentă în cadrul dezbaterilor cu privire la Acordurile de la Helsinki (Finlanda, 1975)

Războiul din Afghanistan (1979-1989)

Războinicii afgani (mujahedini) se pregătesc de luptă (1987)

Crizele Războiului Rece

m. Perioada administrației Mihail S. Gorbaciov (1985-1991): promovarea politicilor Perestroika (din limba rusă: „reformă”, „reconstrucție”) și Glasnost (din limba rusă: „deschidere”, „transparență”), cu scopul de a spori eficiența economică sovietică, respectiv reducerea corupției și moderarea abuzului de putere în administrația din cadrul U.R.S.S. ⇒ 26 decembrie 1991 - eșecul politicilor de reformă și dizolvarea U.R.S.S.-ului de către președintele rus Boris Nikolaievici Elțin (1991-1999);

n. 9 martie 1989-27 aprilie 1992 - căderea Zidului Berlinului (9 noiembrie 1989), simbolul Războiului Rece, și prăbușirea statelor comuniste din Europa: Polonia, Ungaria, Germania de Est, Bulgaria, Cehoslovacia, România, Albania și Iugoslavia ⇒ instaurarea unor regimuri democratice, liberale, și adoptarea sistemului capitalist și a mecanismelor economiei de piață.

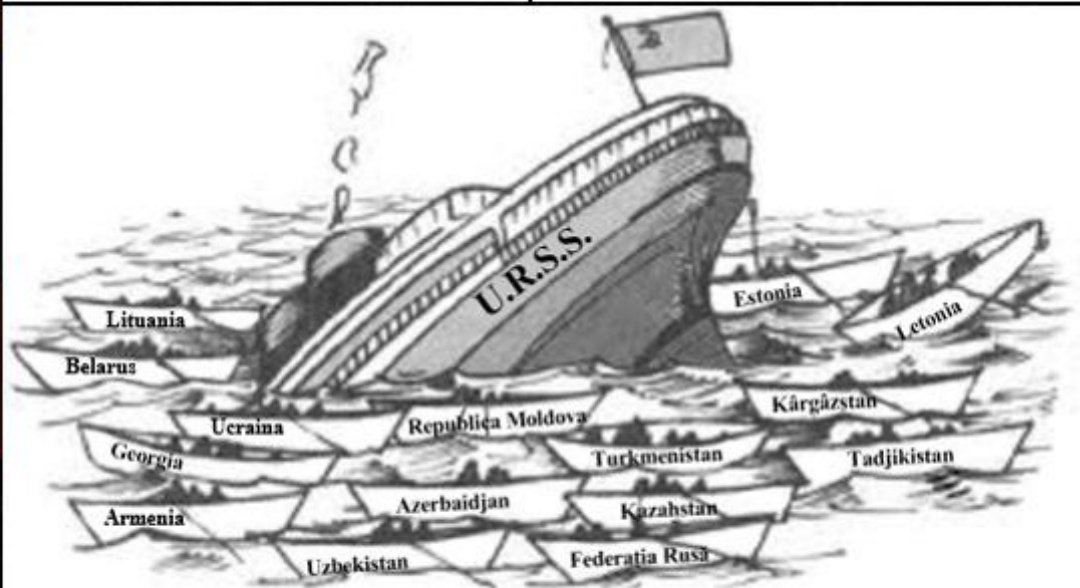
Afiș de promovare pentru reformele demarate de Mihail S. Gorbaciov (Federația Rusă, 1985)

Mihail S. Gorbaciov

Boris Nikolaievici Elțin

Caricatură americană: dispariția U.R.S.S. (1991)

Căderea Zidului Berlinului, simbolul Războiului Rece (Germania, 9 noiembrie 1989)

Urmări

1991 - implozia U.R.S.S. (principalul moștenitor a fost Federația Rusă) și destrămarea O.T.V. ⇒ dispariția lumii bipolare și afirmarea S.U.A. drept singura superputere globală (jandarmul planetei).

1990-2001 - apariția de noi state în Europa: reunificarea Germaniei (3 octombrie 1990); dezmembrarea Cehoslovaciei (1 ianuarie 1993 - apariția a două state: Cehia și Slovacia); destrămarea Iugoslaviei (1991-2001: desfășurarea războaielor iugoslave și apariția statelor Slovenia, Croația, Macedonia de Nord, Bosnia și Herțegovina, Serbia, Muntenegru și Kosovo).

Harta politică a lumii (2022)

BIBLIOGRAFIE

1. Dumitrescu, Doru, Manea, Mihai, *Mic dicționar enciclopedic de termeni istorici*, Editura Meronia, București, 2008.
2. Barnea, Alexandru (coordonator), Manea, Vasile Aurel, Palade, Eugen, Teodorescu, Bogdan, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Corint, București, 2007.
3. Petre, Zoe (coordonator), Căpiță, Carol, Stănescu, Ecaterina, Lung, Ecaterina, Livadă-Cadeschi, Ligia, Ciupală, Alin, Țurcanu, Florin, Vlad, Laurențiu, Andreescu, Sorin, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Corint, București, 2008.
4. Adăscăliței, Felicia, Lazăr, Liviu, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Corvin, Deva, 2007.
5. Băluțoiu, Valentin, Grecu, Maria, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 2007.
6. Scurtu, Ioan, Cristea, Nicolae, Curculescu, Marian, Dincă, Constantin, Soare, Aurel Constantin, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Economică Preuniversitaria, București, 2008.
7. Dondorici, Florentina, Lica, Elena Emilia, Poamă, Emil, Ionescu, Vasile, Osanu, Octavian, Stoica, Relu, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Gimnasium, București, 2008.
8. Stan, Magda, Vornicu, Cristian, *Istorie: Manual pentru clasa a XII-a*, Editura Niculescu ABC, București, 2015.
9. Carol, Anne, Garrigues, Jean, Ivernel, Martin, *Dicționar de istorie a secolului XX*, Editura ALL Educațional, București, 2000.
10. Johnson, Paul, *O istorie a lumii moderne: 1920-2000*, Editura Humanitas, București, 2005.
11. Marriott, Emma, *Istoria lumii în pilule*, Editura Litera, București, 2019.
12. Loon, Hendrik Willem van, *Istoria omenirii*, Editura Humanitas, București, 2017.
13. Kershaw, Ian, *Un continent fracturat. Europa, 1950-2017*, Editura Litera, București, 2019.
14. Judt, Tony, *Epoca postbelică: o istorie a Europei de după 1945*, Editura Polirom, Iași, 2008.
15. Berghe, Yvan Vanden, *O istorie a războiului Rece (1917-1990)*, Editura Orizonturi, București, 2019.
16. Weiner, Tim, *Nebunie și glorie. America, Rusia și războiul politic (1945-2020)*, Editura Litera, București, 2021.
17. Gaddis, John Lewis, *Războiul Rece: înțelegerile, spionii, minciunile, adevărul*, Editura Polirom, Iași, 2021.
18. Massoulie, Francois, *Conflictele din Orientul Mijlociu*, Editura ALL, București, 2003.
19. Imagini: Google Images (domeniul public).

Vă mulțumim pentru atenție!

ȘCOALA COOL
EDUCAȚIE PRIN CONȚINUT

